

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ВЕРА И ДИЈАСПОРЕ

СТРАТЕГИЈА

**ОЧУВАЊА И ЈАЧАЊА ОДНОСА
МАТИЧНЕ ДРЖАВЕ И ДИЈАСПОРЕ
И МАТИЧНЕ ДРЖАВЕ И СРБА У РЕГИОНУ**

Београд, 2011.

СТРАТЕГИЈА

очувања и јачања односа матичне државе и дијаспоре и матичне државе и Срба у региону

I. УВОДНИ ДЕО

Републици Србији потребна је стратегија у домену очувања и јачања односа матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону. Она треба да служи као кључни документ којим ће се одређивати правац очувања и јачања односа матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону.

У новије време све је већи број држава које почињу истински да се брину о стварном и правном положају своје дијаспоре. Разлози за то су различити: жеља да се обједине све снаге једног народа, буђење националне свести, покушај да се помоћ дијаспоре искористи за потребе унутрашње и спољне политике, а такође и економског развоја земље, настојање да се оствари историјско помирење разних делова истог народа итд.

Република Србија има бројну и значајну дијаспору. Она у апсолутном смислу није велика као што су дијаспоре неких далеко бројнијих народа, али је ипак врло бројна. Штавише, она је веома значајна у релативном смислу, односно представља велики део српског народа. Не постоје апсолутно прецизни подаци о броју припадника дијаспоре, јер никада није извршен попис, али оперише се бројем од око 4 милиона, што значи да готово трећина нашег становништва живи изван граница Републике Србије.

Однос према дијаспори и Србима у региону заснован је на члану 13. Устава Републике Србије, према коме Република Србија штити права и интересе својих држављана у иностранству и развија и унапређује односе Срба који живе у иностранству са матичном државом.

Овом стратегијом Република Србија настоји да обезбеди адекватне материјалне, социјалне и политичке услове за успешан развој и очување српског језика, ћириличног писма,

културе и идентитета наших држављана и сународника који живе и раде изван граница Републике Србије.

Основни циљ доношења овог документа јесте успостављање и очување континуитета у очувању и јачању односа матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону.

II. АНАЛИЗА СТАЊА

НОРМАТИВНИ ОКВИР

Домаћа правна регулатива

Правни извори у овој материји су веома хетерогени и подразумевају како унутрашње правне акте Републике Србије, тако и велики број међународних докумената (вишестрани међународни уговори, двострани уговори, одређене одлуке међународних тела и органа неких међународних организација). На међународном плану, ова материја се делом уређује вишестраним међународним уговорима који се, посредно односе на предметну проблематику (уговори о држављанству, о заштити мањина, о правима радника миграната, о признавању сведочанстава о завршеном образовању итд), а знатно ближе релевантним двостраним споразумима између заинтересованих држава (уговори о правном положају одређених националних мањина, о социјалном осигурању, о избегавању двоструког опорезивања, о сарадњи у области културе).

Правни оквир релевантан за очување и јачање односа матичне државе са дијаспором и Србима у региону у Републици Србији чине следећи акти:

- Устав Републике Србије, којим је утврђено да Република Србија штити права и интересе својих држављана у иностранству и развија и унапређује односе Срба који живе у иностранству са матичном државом;
- Закон о дијаспори и Србима у региону - први системски закон о односима између матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону, и као такав представља нормативну базу за вођење дугорочне политике према расејању. Законом се јасно демонстрира воља да се на много озбиљнији, одговорнији и рационалнији начин води политика према дијаспори и Србима у региону, као и:
- Декларација о проглашењу односа између отаџбине и

расејања односом од највећег државног и националног интереса;

- Стратегија за управљање миграцијама;
- Национална стратегија за младе;
- Стратегија националне безбедности;
- Друге стратегије које је усвојила Влада, а које су у вези са овом стратегијом: Стратегија развоја пољопривреде Србије; Стратегија развоја туризма Републике Србије; Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године; Стратегија регионалног развоја Републике Србије за период од 2007. до 2012. године.

Релевантни међународни документи

Међународноправни оквир који је узет у разматрање приликом израде стратегије јесте, пре свега, Конвенција о заштити и унапређењу разноликости културних израза којој је приступила и Република Србија. Иако је културна политика у домену надлежности држава чланица у складу са принципом субсидијарности (преноса или задржавања надлежности и овлашћења на нивоу који је ближи грађанима), принципи и стандарди поштовања и промовисања различитости, доступни дијаспори у Европској унији, дефинисани су Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, која добија на значају ступањем на снагу Лисабонског уговора, различитим препорукама и закључцима Савета Европске уније и формулисањем посебних политика, где истакнуто место има принцип међукултурног дијалога и вишејезичности. Културна агенда Европске уније усвојена 2007. године дефинише три врсте циљева: културна разноликост и међукултурни дијалог, култура као катализатор креативности и култура као кључна компонента међународних односа.

ДИЈАСПОРА И СРБИ У РЕГИОНУ

Процењује се да ван граница Републике Србије живи између три и четири милиона припадника дијаспоре, што укључује и

другу и трећу генерацију миграната српског порекла.

Посебно треба имати у виду да се под појмом "дијаспора", у складу са Законом о дијаспори и Србима у региону, подразумевају држављани Републике Србије који живе у иностранству и припадници српског народа, исељеници са територије Републике Србије и из региона и њихови потомци. Под појмом "Срби у региону", у складу са наведеним законом, подразумевају се припадници српског народа који живе у Републици Словенији, Републици Хрватској, Босни и Херцеговини, Црној Гори, Републици Македонији, Румунији, Републици Албанији и Републици Мађарској.

Истраживања показују да су поједини разлози довели до тога да се Срби нађу изван граница своје матичне државе. Ту су свој удео имали економски разлози и то како у прошлости, тако и данас, али су у неким периодима знатно више од економских проблема утицали и разни други фактори - политички сукоби и унутрашње поделе, ратови, прекрајање граница (распад СФРЈ и тиме претварање Срба у републикама бивше СФРЈ у припаднике националне мањине) и др.

Према периоду досељавања, могуће је разликовати неколико категорија дијаспоре: стара, економска емиграција, настала пре Другог светског рата; претежно политичка емиграција, настала непосредно после Другог светског рата; претежно економска емиграција, која је почела да се ствара крајем шездесетих, када су отворене границе тадашње СФРЈ и она је настајала све до краја 80-их година 20. века; најновија, делом економска, делом политичка миграција из деведесетих, настала је превасходно због ратова на тлу бивше СФРЈ и дугогодишње економске кризе у земљама региона у којима је живео српски народ. Према географским одредницама око милион и по наших људи живи у земљама Европе, док се још око милион налази у прекоокеанским земљама - у питању је претежно старо исељеништво (политичка емиграција после 1945.) и њихови потомци, али и грађани Републике Србије који су емигрирали после 1990. године, углавном млади и високо образовни кадар. Распадом СФРЈ, број припадника српског народа који живи ван њених граница се повећао и та категорија становништва обухваћена је законском дефиницијом "Срби у региону". Њих

је близу два милиона.

Дакле, наша дијаспора представља огроман, а недовољно искоришћен људски, политички и економски потенцијал.

Припадници наше дијаспоре углавном су добро интегрисани у друштва земаља пријема, али су недовољно заступљени у институцијама система тих земаља. Иако заузимају значајне позиције у привредном, културном, образовном и другим сегментима живота и рада, ту позицију не прати и политичко представљање у институцијама система како на централним, тако и на локалним нивоима власти.

Дијаспора је најбоље организована у оквиру црквено-школских општина. Од како су Срби почели да се расељавају широм света, па до данас, Српска православна црква је окупљала наше људе. Српска православна црква има своје парохије у свим већим срединама где Срби живе широм света. Наш национални идентитет међу људима у дијаспори све до новијег времена претежно је обликовала Српска православна црква. Током 20. века она је била практично једина интегративна установа и мост између матичне државе и дијаспоре. Црква је чувала, поред вере, националну културу и језик Републике Србије.

С тога је намера Републике Србије да помогне дијаспори и Србима у региону да се, с једне стране, интегришу у локалне средине, а са друге, сачувају од асимилације, и по том питању очекује тесну сарадњу са Српском православном црквом. Тачније, Република Србија треба да Српској православној цркви пружи сваку логистичку подршку ради обављања њене верске мисије, али и културно-образовне улоге у дијаспори, коју *de facto* и има.

Недовољно су искоришћене могућности које пружају земље пријема, нарочито у оквиру Европске уније. Такође, слабо су искоришћене могућности Интернета за умрежавање исељеничких заједница, бољу артикулацију њихових интереса и обједињавање иницијатива за побољшање њиховог положаја, као и за укључивање у економски и политички живот матичне државе. Активности у српским заједницама не одговарају довољно потребама исељеништва, као ни могућностима које

им пружају земље пријема. Структура, програми и начин рада, као и циљеви старих организација неприлагођени су савременим токовима, тежњама и жељама младе генерације.

Сарадња са матичном државом далеко је испод потреба и дијаспоре и матичне државе и испод могућности које би та сарадња отворила за јачање односа и просперитет за обе стране.

Престанком постојања Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, Савезне Републике Југославије, а потом и државне заједнице Србија и Црна Гора, делови српског националног бића претворени су од конститутивног народа у националне мањине, или етничке групе, унутар бивших југословенских република, данас самосталних држава. У њима српској заједници нису омогућена, у појединим сегментима, међународним стандардима загарантована мањинска али и основна људска права, као што су права на непокретности, на наставу на матерњем језику, слободу кретања, запошљавање и друго.

Република Србија је, као матична држава, трајно заинтересована да се српска национална заједница у свакој земљи слободно развија и да у пракси, без обзира на своју бројност, ужива сва индивидуална и колективна права која су гарантована међународним конвенцијама и билатералним међународним уговорима. Политика добросуседства и отвореност за равноправну сарадњу са свим суседним земљама, за Републику Србију представља оквир у којем се српска национална заједница може потпуно исказати као конструктиван фактор и мост повезивања у билатералним односима.

Један од највећих проблема Републике Србије јесте миграција високообразованих људи. Главни разлог је у чињеници да су могућности запошљавања веома мале, а услови за рад и напредовање су далеко испод услова у развијеним земљама Запада.

За Србију, као земљу у транзицији и кандидату за чланство у Европску унију, улога дијаспоре је од изузетно великог значаја.

Економске и културне везе припадника дијаспоре, њихова знања и искуства рада и живљења у земљама Европске уније и у другим западним земљама могу да дају велики допринос бржем путу ка Европској унији.

III. ПРОЈЕКЦИЈА ОЧУВАЊА И ЈАЧАЊА ОДНОСА МАТИЧНЕ ДРЖАВЕ И ДИЈАСПОРЕ, КАО И МАТИЧНЕ ДРЖАВЕ И СРБА У РЕГИОНУ

ПОЗИЦИОНИРАЊЕ СРБИЈЕ КАО МАТИЧНЕ ДРЖАВЕ СВИХ ЊЕНИХ ДРЖАВЉАНА КОЈИ ЖИВЕ У ИНОСТРАНСТВУ, СРБА У РЕГИОНУ, КАО И ПРИПАДНИКА СРПСКОГ НАРОДА ИСЕЉЕНИКА СА ТЕРИТОРИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ИЗ РЕГИОНА И ЊИХОВИХ ПОТОМАКА

Позиционирање Србије као матичне државе свих њених држављана који живе у иностранству, Срба у региону, као и припадника српског народа, исељеника са територије Републике Србије и из региона и њихових потомака, посредством:

- враћања поверења дијаспоре у матичну државу;
- побољшања положаја дијаспоре и Срба у региону, у страним земљама у којима живе;
- јачања свести у домаћој јавности о значају дијаспоре и Срба у региону;
- умрежавања.

Овај циљ треба да дефинише улогу Републике Србије у односу према расејању.

Враћање поверења дијаспоре

Партнерских односа и сарадње матичне државе и припадника не може бити уколико нема узајамног поверења, а изгубљено поверење дијаспоре враћа се дугорочним и стрпљивим радом, корак по корак, али одлучно и конкретним потезима.

Проблем од суштинског значаја представља отежан дијалог између матичне државе и дијаспоре који произилази,

делимично из различитог културног залеђа и недовољног разумевања узајамних проблема, али пре свега од нерешених историјских сукоба, чије су ране отворене деценијама након што су се они званично завршили.

Побољшање положаја дијаспоре

Питање статуса припадника дијаспоре и Срба у региону тиче се стицања држављанства матичне државе, двојног држављанства, прилагођавања мреже дипломатско-конзуларних представништава садашњим потребама, изборног права, пензијско-инвалидског и здравственог осигурања, обавеза државе у закључивању одговарајућих споразума са земљама у којима припадници дијаспоре живе или у којима су провели радни век.

Побољшање положаја дијаспоре, поред осталог, подразумева потребу за њеним укључивањем у политички живот Републике Србије и унапређењем учешћа дијаспоре у демократским процесима у Републици Србији. Дијаспора је, први пут после дугог периода, право да гласа на изборима у Републици Србији добила на председничким изборима 2004. године. Држављани Републике Србије са пребивалиштем у иностранству нису до сада у пуној мери искористили своје право да учествују на изборима у Републици Србији, који су уследили после законских промена којима им је то право омогућено, иако је то био дугогодишњи захтев организација дијаспоре. Као разлози за мали одзив бирача у иностранству наводе се различите специфичности овог начина изражавања бирачке воље, политичке, техничке, финансијске и многе друге. Облици који су погодни да задовоље потребе тако великог броја гласача, јесу гласање путем поште и гласање путем Интернета.

Такође, изборно право не подразумева само активно, већ и пасивно бирачко право. С обзиром на бројност дијаспоре, треба размотрити могућности и изнаћи најефикасније моделе за заступљеност представника дијаспоре у Народној скупштини (дијаспора као изборна јединица, позитивна дискриминација).

Јачање свести у домаћој јавности о значају дијаспоре

Република Србија треба својим грађанима стално да представља потенцијале дијаспоре, како би иницијатива за различите облике ангажовања дијаспоре могла да дође и од појединаца, локалних заједница, предузећа, привредних комора и других субјеката. Неопходно је такође, домаћој јавности представљати велики допринос који дијаспора даје економском развоју матичне државе.

У Републици Србији не постоји довољно развијена свест о значају и потенцијалима српске дијаспоре, не само међу обичним грађанима, већ и код државних органа. Политика према дијаспори подразумева и усклађивање различитих развојних аспеката и супротстављених мотива садржаних у програмима појединих ресорних министарстава. За целисходно решавање таквих конфликта потребни су политичка воља и опредељеност. Кључне претпоставке неопходне за прихватање и примену концепта нове политике према дијаспори, као и за његово успешно остваривање, су широка политичка и друштвена сагласност. При томе, јака политичка воља и подршка јавности представљају најнепосредније факторе успеха.

Умрежавање

Неопходно је изградити одрживу и функционалну мрежу свих организација у дијаспори. Структуру ове мреже треба пажљиво планирати, а њена главна "чворишта" могу за почетак представљати парохије Српске православне цркве које су стожер окупљања дијаспоре у свету. Република Србија (дипломатско-конзуларна представништва Републике Србије и Министарство за дијаспору) и Српска Православна Црква морају заједно да раде на јачању свести припадника дијаспоре о потреби јединственог наступа и доброј интегрисаности. Мора се превазићи досадашње непостојање довољно квалитетне координације. Дијаспора није на довољно високом ступњу организованости у иностранству. У много чему, једино што припаднике дијаспоре међусобно повезује јесте Република Србија, као заједничка матична држава, и она би ту улогу морала активније да преузме на себе. Република Србија, преко

Министарства за дијаспору, које прикупља податке о расејању и покреће иницијативе везане за проблеме дијаспоре и Срба у региону, Министарства вера које већ има активну сарадњу са свим епархијама у региону и дијаспори и финансира их кроз одговарајуће пројекте у свом програмском буџету, те преко Владе и Министарства спољних послова, који остварују дипломатске односе са државама у којим дијаспора живи и ради, треба да се наметне за заштитника и обједињујући фактор свих својих грађана и српског народа у иностранству, уложивши у тај циљ све своје расположиве могућности. На овај начин се јачају међусобне везе припадника дијаспоре, као и њихове везе са матичном државом, док се истовремено подиже реноме саме Републике Србије у иностранству. У савремено доба, однос било ког народа са својом матичном државом је знатно олакшан. Савремена средства комуникације и информисања значајно олакшавају очување контакта са матичном државом и чине да се у знатној мери релативизује просторна удаљеност од земље порекла.

БОЉА ИСКОРИШЋЕНОСТ КАПАЦИТЕТА ДИЈАСПОРЕ

Неопходна је боља искоришћеност дијаспоре, у смислу:

- подстицања економског и привредног развоја Републике Србије;
- јачања научног, технолошког, културног, просветног, спортског и другог развоја земље, коришћење знања и вештина на даљину високо -образовне радне снаге која је отишла из Републике Србије;
- подршке дијаспоре у интегративним процесима Републике Србије, пре свега кроз припрему за улазак у Европску унију али и у развијању бољих односа у региону,
- побољшања угледа Републике Србије.

Неопходно је направити следећу класификацију:

- **географску**, где би се дефинисале земље које су приоритети Републике Србије;
- **структурну**, у смислу да се утврди одговарајући потенцијал дијаспоре у свакој од ових земаља. Овде би свакако били у узети у обзир различити критеријуми као што су бројност, подручја концентрације, образовно-

социјалне карактеристике и друго;

- **организациону**, јер постоји велики број организација Срба у дијаспори и региону.

У активирању ресурса припадника дијаспоре и Срба у региону неопходно је претходно успостављање поверења, стабилних и сталних односа између њих, страних држава у којима живи дијаспора и матичне државе. Уопштено говорећи, укључивање дијаспоре у развој матичне државе је веома сложено питање у време глобализације, ниског популационог пораста, високих емиграционих стопа на релацији неразвијени - развијени свет, локалне интеграције и ниског природног обнављања становништва, који прети да угрози биолошки опстанак многих нација. Имајући у виду значајан капитал којим располаже дијаспора, свакако да све указује на неопходност предузимања свих неопходних мера ка њеном укључењу у свеобухватнији развој матичне државе.

Дијаспори се придаје изузетан значај у тзв. *постконфликтним друштвима*, која су претрпела разарања услед великих катастрофа, ратова и политичких криза. Светска искуства показују да у таквим случајевима дијаспора исказује спремност брзог реаговања пружањем ефикасне помоћи. На другој страни, миграција, која је иначе у корену настанка дијаспоре, има одлучујући значај за развој како матичне државе, тако и стране државе у којој живе припадници дијаспоре, па одговарајуће државне политике покушавају да помире, тј. усагласе добитке (потребе) и губитке обе стране, путем разних механизма: билатералних споразума, програма намењених циркуларним миграцијама, привремених боравака и привремених/повремених радних ангажовања, и најзад повратка.

Афективни капитал дијаспоре заснива се на осећањима појединца, као што су лични интерес да се помогне својој земљи, на основу осећања одговорности, и "носталгичној" трговини (етно-бизнис, извоз националних производа и услуга у иностранство, што се може подржати и политичким мерама).

Подстицање економског и привредног развоја Републике Србије

Дијаспора представља значајан фактор за економију и привреду матичне државе. Припадници дијаспоре у великој мери уживају виши стандард од становника Републике Србије, што, праћено чињеницом да и даље постоје снажне везе припадника дијаспоре са завичајем и родбином у матичној држави за резултат има нимало занемарљив прилив стране валуте у Републику Србију на годишњем нивоу. Истовремено, припадницима дијаспоре који су стекли иметак у иностранству, инвестирање у Републику Србију представља примамљиву могућност, како због статуса земље у развоју који Република Србија има, тако и због компаративне предности коју имају у односу на друге стране инвеститоре, који не познају месни језик, културу, нити пословне обичаје. Ове активности доносе економске ефекте: трговинске размене, директне инвестиције, гринфилд улагања, кредите дознаке-пензије, што све утиче на динамичан привредни раст, пуњење буџета, запосленост, стабилност динара.

Дијаспора је пружала изузетно велики допринос економском развоју Републике Србије, а у значајној мери и физичком опстанку појединих категорија становништва. Подаци о дознакама које стижу из дијаспоре важни су за процену тог доприноса штедњи, инвестицијама и развоју матичне државе. Сваке године око пет милијарди долара стиже у Републику Србију, управо по основу девизних дознака из дијаспоре, што чини око 14 одсто бруто друштвеног производа Републике Србије.

Република Србија се због те чињенице налази међу првих 15 земаља по обиму трансфера девизних дознака. Трансфер девизних дознака из иностранства је један од кључних стубова макроекономске стабилности Републике Србије. Посматрано по земљама, највећи износи трансфера девизних дознака потичу из земаља у којима и иначе имамо бројчано највише дијаспоре, а то су: Савезна Република Немачка, Република Аустрија, Швајцарска Конфедерација, Сједињене Америчке Државе и Француска Република. Овај капитал углавном одлази у финалну потрошњу, значајно утиче на животни стандард

грађана и један је од кључних разлога зашто се у Републици Србији живи нешто боље него што говори званична статистика.

Други важан сегмент финансијских токова из дијаспоре су стране директне инвестиције (СДИ). Генерално се може рећи да је учешће дијаспоре у укупним страним директним инвестицијама незадовољавајуће и да је само 2007. године то учешће прелазило 10%, тј. износило је 11,4% укупних СДИ.

Трећи важан сегмент финансијских токова из дијаспоре је робна размена са земљама у којима имамо највише миграната. Анализа спољнотрговинске размене је показала да не постоји корелациона веза између величине дијаспоре у некој земљи и укупног обима извоза Републике Србије у ту земљу.

Ризик за инвестирање у Србију се из године у годину смањује, поједностављује се бирократска процедура, а резултат тога је да је дијаспора од демократских промена инвестирала готово 500 милиона долара у мала и средња предузећа у Републици Србији. У овим предузећима ради око 20 000 људи, што је драгоцено у времену економске кризе у коме се ваља борити за сваког човека, за свако радно место. Међутим, могућности су много веће.

Укључивање дијаспоре у подстицање економског развоја Републике Србије (кроз продуктивне инвестиције, пренос знања и вештина) је сложен и захтеван процес, како временски, тако и са аспекта ресурса и захтева знатне напоре да се изгради поверење у политичке и економске институције Републике Србије.

Министарство за дијаспору је у септембру 2010. године издало прво издање својеврсног мултимедијског каталога тј. понуде конкретних локација и могућности за инвестирање у Србију, под називом "Могућност улагања у општине Србије". Пројекат је резултат сарадње Министарства за дијаспору, јединица локалне самоуправе, Привредне коморе Србије и центара за дијаспору при Регионалним привредним коморама.

**Јачање научног, технолошког, културног, просветног,
спортског и другог развоја земље - коришћење знања и
вештина на даљину високообразоване радне снаге која је
отишла из Републике Србије**

Уместо старог концепта природних компаративних предности, у модерном схватању развоја доминирају остварене компаративне предности, брзина увођења иновација и способност привреде да остварена теоријска знања претвори у проналаске и нове технологије. Данас је кључна одредница националног богатства способност остваривања нових знања, идеја, иновација и технологија, чија је претпоставка стварање људског капитала и располагања њиме.

Искуство показује да је већина припадника српске дијаспоре постигла завидне резултате на образовном и професионалном плану, па би било веома мудро када би се њима пружиле шансе да поделе своја знања са земљом порекла, као и да у њу инвестирају (на пример у мала и средња предузећа). Други циљ је задржавање најбољих студената у земљи. Али, услов свих услова јесте друштвено - економски и институционални опоравак матичне државе (развој образовања, тржишта, правног и политичког система, финансијског сектора, запослења, социјалне заштите, здравства). То су најзначајнији предуслови који би могли да успоре даље миграционе токове ка Западу. Један такав механизам су и програми "циркулације стручњака", који омогућавају професионалцима, професорима и научницима да неко време проведу у иностранству у водећим компанијама и на универзитетима.

Припадници дијаспоре и Срби у региону поседују различите нивое хуманог или културног капитала у смислу образовања, вештина, знања и "know how". Програми се обично усмеравају на "brain drain", дакле на припаднике елите, јер њиховим одласком настају велики губици за земље порекла, које су инвестирале значајне финансијске и друге ресурсе у њихово школовање. Када они одлуче да иду, матична држава не губи само кроз директне инвестиције, већ и преко изгубљених добитака и изгубљеног "мотора" процеса модернизације, популационог развитка, итд. (висока стопа емиграције плус ниске стопе фертилитета у земљама попут Србије, доводе до

брзог старења становништва). Зато су неопходне бројне мере које теже да искористе хумани капитал дијаспоре за развој матичне државе. Прво, осећа се потреба за стварањем потпуне и тачне базе података, а посебно једне базе података о високообразованим лицима која су се одселила. Међународна организација за миграције (ИОМ) поседује значајне податке о томе да чланови дијаспоре имају снажан порив да подрже своје земље порекла, путем програма: повратка стручњака, циркулације (*brain circulation*) привремених радних уговора, летњих кампова, професионалне подршке, консултација, али под условима сигурних механизма који ће обезбедити да они сачувају своје каријере у иностранству и да постоји институционализована сарадња (билатерални државни споразуми, Декларација). Осим тога, постоје бројни програми размене студената, универзитетских наставника и естаблираних стручњака, којима се директно подстиче циркулација уместо трајне миграције, а које установљава држава.

Адекватније располагање људским ресурсима подразумева не само спречавање даљег одлива квалитетних и високообразованих кадрова у иностранство, већ и мере и активности које имају за циљ стварање квалитетне дијаспоре, изградње њених организационих и других капацитета, који треба да буду у функцији како привредног, тако и научног, технолошког, културног, просветног, спортског и других видова повезивања са матичном државом, промоције привредног потенцијала матичне државе, могућности за директно инвестирање у научно - истраживачке пројекте и активно укључивање дијаспоре у све привредне токове у Републици Србији.

Реализација мера и пројеката усмерених ка бољем коришћењу људских ресурса за развој земље подразумева сарадњу стручњака у матичну државу и оних из дијаспоре, као и коришћење мигрантске популације и свих њених ресурса за смањење незапослености и сиромаштва, као и регионалних диспаритета.

За остваривање горенаведених циљева неопходна је међуресорна сарадња свих министарстава у Влади и других државних органа. Министарство за дијаспору у том смислу треба да буде "сервис" за пријем и обједињавање идеје, а потом

и њихово иницирање ка ресорним министарствима, а потом ка Влади.

Подршка дијаспоре у интегративним процесима Републике Србије кроз припрему за улазак у Европску унију и развијање бољих односа у региону

Године које нам предстоје ће бити обележене разноврсним интеграцијама, пре свега кроз припрему Републике Србије за улазак у Европску унију, али свакако и у односима са регионом.

Водећа енергија у остваривању овог циља може бити дијаспора и Срби у региону, пре свега млади и стручни људи, који ће овом задатку пуном изазова одговорити знањем, одлучношћу и способношћу.

Напредак Србије према чланству у Европској унији, пре свега подношење кандидатуре за чланство, представља прекретницу. Практично, постављен је нови оквир за реализацију спољнополитичких приоритета који ће убудуће све више бити усмерен према активностима на убрзању процеса европских интеграција. То истовремено поставља нови оквир и за питање дијаспоре, пре свега оне која се налази у државама чланицама Европске уније, али и Срба у региону, па је неопходно да се будући наступ и политика пројектује у складу са том чињеницом.

Полазећи од тога, потребно је имати у виду да Споразум о стабилизацији и придруживању између европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије са друге стране ("Службени гласник РС" - Међународни уговори", број 83/08) утврђује односе у области кретања радника, права настањивања и пружања услуга који су од значаја за држављане Републике Србије на привременом раду у Европској унији. Утврђују се реципрочна права и обавезе српских држављана запослених у некој од држава Европске уније и држављана тих држава запослених у Републици Србији. Иако се Споразумом не омогућава слободан приступ тржишту рада на подручју Европске уније, регулише се поступање према радницима који су држављани Републике

Србије и већ запослени на територији држава чланица Европске уније у смислу њихове недискриминације по основу држављанства у погледу радних услова, накнаде за рад или отпуштања.

Наведене стандарде неће бити лако остварити као што показују искуства проширења Европске уније из 2004. године. Тада је слобода кретања одвојена од слободе запошљавања. То је повезано и са реалним очекивањима да ће напредак Републике Србије према Европској унији резултирати већом мобилности људи и радне снаге између Републике Србије и чланица Европске уније и то двосмерно: из Европске уније у Републику Србију и из Републике Србије у државе чланице Европске уније. Тај процес ће вероватно повећати бројност обе групе у оба правца. Поготово се то односи на регион Западног Балкана и припаднике српског народа који живе у државама овог региона. Јер, све државе региона су ступиле на пут интеграције у Европску унију. Укупно, слобода кретања, настањивања и запошљавања као коначни стандард након учлањења у Европске уније бришу класичну дефиницију дијаспоре.

Европска унија битно утиче на повећан трансфер капитала и технологије, а пре свега на трансфер радника.

Како је СФРЈ током шездесетих и седамдесетих година прошлог века подржавала и форсирала оснивање стотине клубова и удружења *"гастарбајтера"* у Савезној Републици Немачкој, Демократској Републици Аустрији, Француској Републици и другим европским земљама, у овом тренутку постоји велики број српских организација, клубова и удружења у земљама Европске уније која имају статус правних субјеката. Они су, по својој правној суштини, организације цивилног друштва. Као такве, регистроване по прописима држава чланица Европске уније, имају могућност да буду носиоци најширег спектра активности којима се баве организације цивилног друштва на свим нивоима: од локалног, преко регионалног, државног и коначно нивоа саме Европске уније. Како овакве организације постоје у свим европским земљама, њихова умреженост и подизање капацитета могу да резултирају стварањем озбиљне и одрживе

мреже цивилног друштва, која би, обзиром на бројност српске дијаспоре у земљама Европске уније, могла да буде репрезент више од милион људи, грађана Европске уније, који би се залагали и лобирали за интерес Републике Србије унутар Европске уније. Договарањем о приоритетима, формирањем платформи и коалиција, дијалогом и сарадњом са матичном и домицилном државом - српске организације могу бити утицајан фактор у процесу европске интеграције Републике Србије.

Једна од великих и по свему судећи недовољно искоришћених могућности је успостављање дијалога матичне државе и дијаспоре у функцији лобирања у државама чланицама Европске уније за чланство Републике Србије, преко странака, локалних и регионалних власти, Мисије Републике Србије у Европској унији, амбасада и комора у Републици Србији у земљама Европске уније, различитих форми регионалне сарадње и сарадње општина, као и сарадње културних, струковних и других удружења, укључујући склапање повеља о партнерству у што ширем обиму.

ОЧУВАЊЕ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА

Савремени темпо живота и општеприсутна културна глобализација отежавају одржавање националног идентитета, чак и у матичним државама, а то се нарочито поразно одражава на заједнице у расејању, које своју везу са матицом обично одржавају на нејасним идејама о националном идентитету. Друга и трећа генерација имају подељен идентитет и у себи чувају како српски тако и савремени идентитет и одлике националног идентитета земље у којој живе. То је чињеница о којој треба водити рачуна и не игнорисати је. Потребно је да се тај српски део идентитета осавременује и богати садржајима и да не остане замрзнут у оном времену у којем су родитељи или преци стигли на нову територију. Потребно да тај идентитет буде у складу са савременим тенденцијама. То нарочито важи за прекоокеанске земље, где је асимилација неминовна и где циљ Републике Србије треба да буде да што више генерација очува свест о припадности српском идентитету. На тај начин омогућило би се и дијаспори да се идентификује и изгради здрав однос према култури за

коју је везује осећај припадности и постане не само значајан фактор у процесу грађења савременог идентитета Републике Србије, већ и њен квалитетан промотер у иностранству.

Познавање и коришћење српског језика и ћириличног писма (и његово називање тим именом) представља "*conditio sine qua non*", на коме се темељи сав остали рад на сарадњи са дијаспором. Очување српског језика првенствено зависи од породице, односно опредељености родитеља да дете научи српски језик. Право на употребу матерњег језика у суштини спада у низ права везаних за очување националног идентитета. Међутим, значај очувања и слободног коришћења језика је такав да је неопходно издвојити га посебно. Управо, заборављање матерњег језика представља први озбиљан корак ка потпуној асимилацији. Ускраћивање наставе на матерњем језику поред директних последица на појединце, утиче и на националну заједницу као целину. Ако деца у дијаспори нису у прилици да се школују на матерњем језику односно да уче српски језик као посебан предмет, по логици ствари тешко ће се развити интелигенција, уметност и стваралаштво карактеристично за наш народ. Они који заврше одговарајуће школе имају више изгледа да се са сваким даљим кораком којим напредују ка већем знању (вишем нивоу образовања) истовремено удаљавају од културе свог народа и уместо тога прихватају културу (а тиме и идентитет) већинског народа. Код таквог развоја догађаја, временом опада и интересовање за јавно информисање на нашем језику, што је највероватније увод у асимилацију. Из тих, а и многих других разлога недостатак наставе на матерњем језику значи појачану опасност од природне асимилације. Међутим, права у домену школства не своде се само на наставу на свом језику, односно на могућност учења тог језика. Она обухватају и право на стицање знања о историји, географији, елементима културе одређеног народа. У тесној вези са овим су и нека друга права која омогућавају да се ова права уживају на најпотпунији начин (нпр. право прекограничних контаката са сународницима у иностранству).

Велику подршку организовању и спровођењу образовно-васпитног рада у иностранству свакако представља обезбеђивање уџбеника, књижевних дела, дидактичког

материјала и других извора за учење српског језика и ћириличног писма. У савременом свету посебна права у домену школства гарантована су релевантним међународноправним документима: Оквирна конвенција за заштиту националних мањина - као најзначајнији међународноправни инструмент данашњице, садржи, поред осталог, и одредбе о наведеним питањима (нпр. њом је утврђено да ће уговорнице, где је погодно, предузети мере у области образовања и истраживања за неговање културе, историје, језика и вере својих националних мањина и већине); Међународни пакт о грађанским и политичким правима); Декларација Уједињених нација о правима припадника националних или етничких, верских и језичких мањина.

Спречавање асимилације постиже се свим облицима неговања блиских односа са матичном државом и јачањем свести о пореклу, очувањем и неговањем српског културног, етничког и верског идентитета. Ближе гледано, у низу конкретних права која чине садржину очувања националног идентитета, посебно се могу истаћи: право на изражавање и развој сопствене културе (на разне начине: ношењем народних ношњи, бележењем, певањем, јавним извођењем и сл. сопствених народних песама и другим облицима фолклора); право на упражњавање сопствене вере и верских обреда, подизање богомоља, верским образовањем; право на сопствену издавачку делатност, позоришта, радио и ТВ програме и друге облике уметности мањине, односно на језику мањине; право на употребу националних симбола и њихово истицање на јавним местима; право на празновање државних и верских празника земље матице и др. Међународни пакт о грађанским и политичким правима изричито утврђује да лица која припадају етничким, верским или језичким мањинама не могу бити лишена права да имају свој сопствени културни живот, да исповедају своју сопствену вероисповест и обављају верске дужности, или да употребљавају свој сопствени језик.

У последње време политика вишејезичности у Европској унији добија на значају што је разумљиво имајући у виду да је у заједници 27 земаља чланица озваничено 23 језика. Основна карактеристика ове политике - која је пресудна за међукултурни дијалог и кохезију, али и просперитет и

економски развој, креирање друштва заснованог на знању и иновацијама, ефикасније европске институције и међудржавну сарадњу, бољу међународну позицију Европске уније на глобалном нивоу и развој међународних односа - чини тзв. барселонски циљ "комуникација на матерњем језику плус два". Вишејезичност смањује комуникацијски раздор а самим тим доприноси мобилности, социјалној интеграцији, кохезији, дијалогу и разумевању између различитих култура. То је и прилика за српску дијаспору да упозна своју нову средину и домаћине са српским наслеђем, језиком и културом.

Културно-уметничка друштва и фолклорни ансамбли су један од веома битних фактора очувања културног идентитета у дијаспори. Такмичења фолклорних друштава су најмасовније посећени догађаји у дијаспори.

С тим у вези, Министарство културе ће, у сарадњи са Министарством за дијаспору, у оквиру своје надлежности доприносити континуираној и чвршћој сарадњи између припадника дијаспоре и релевантних институција и појединаца из Републике Србије, поготово у едукативно-програмском погледу, нарочито из области етномузикологије и етнокореологије.

Важан вид очувања националног идентитета је и унапређење информисања путем:

- електронских медија (телевизијски и радио преноси, и други аудио - визуелни материјал на српском језику и ћириличком писму;
- интернет: веб портали, е-маил дискусија, електронска пошта, форуми и блогови), у складу са међународним правом;
- организовања традиционалних конференција и манифестација;
- дистрибуције публикација које садрже информације о националном идентитету, обележјима, друштвеним вредностима, култури, историји, економији, брендovima, важним акцијама и иницијативама које долазе из Републике Србије и сл;
- суфинансирања пројеката из области информисања.

Дијаспора има и право да активно учествује у дискусијама које се тичу њихових потреба, квалитета и стила свакодневног живота у земљи пријема, осећањима, али и питањима развоја матичне државе и њених потреба. Слободно остваривање контакта припадника дијаспоре са матичном државом представља предуслов за остваривање свих осталих права, из два разлога:

- потребно је да постоји проходност информација да би матична држава утврдила на који начин може најбоље удовољити потребама своје мањине у другој држави;
- без права на контакте није могуће ни стварно реализовати већину осталих права.

МЕРЕ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉА

Позиционирање Србије као матичне државе свих њених држављана који живе у иностранству, Срба у региону, као и припадника српског народа исељеника са територије Републике Србије и из региона и њихових потомака

Наведене мере огледају се кроз читав низ активности којима ће се вратити поверења дијаспоре у матичну државу, побољшати њихов положај, јачати свест у домаћој јавности о значају дијаспоре и умрежавање.

Што се тиче услова и поступка за стицања држављанства Републике Србије, на начин који је утврђен Законом о држављанству, и категорије двојног држављанства, треба имати у виду да постоји одређен број наших држављана који су морали да се одрекну српског држављанства због стицања другог, или им је то олакшало позицију да дођу до другог држављанства. У том смислу, активност Министарства за дијаспору треба да буде усмерена да у сарадњи са надлежним министарством омогући припадницима дијаспоре да се правилно и потпуно информишу о поступку за поновно стицање држављанства Републике Србије, документима и условима које у конкретном случају треба испунити.

Посебно је битно прилагодити мрежу дипломатско-конзуларних представништава са становишта потреба дијаспоре и Срба у региону, односно створити услове да се одлука о отварању нових дипломатско-конзуларних представништава Републике Србије доноси у зависности од конкретних потреба, услова и могућности.

Министарство за дијаспору у сарадњи са Министарством за државну управу и локалну самоуправу, Министарством спољних послова и Републичком изборном комисијом требало би да пронађе модел учешћа дијаспоре на изборима који ће омогућити рационализацију трошкова. Са друге стране, тај модел мора у реалном животу обезбедити могућност свим држављанима Републике Србије у дијаспори да на изборима искажу своје опредељење. У оквиру ове активности неопходно је изнаћи могућност да дијаспора има своје представнике у Народној скупштини по угледу на неке друге земље које су ово питање решиле.

Скупштина дијаспоре и Срба у региону мора континуирано указивати Министарству за дијаспору и Министарству спољних послова на приоритетне државе са којима Република Србија мора уредити билатерално област пензијско-инвалидског и здравственог осигурања.

Министарство за дијаспору и Скупштина дијаспоре и Срба у региону треба да подстичу и стимулишу рад тзв. "Српске мреже", српскојезичког Интернета, који негује српску културну баштину и омогућује припадницима дијаспоре да се не осећају просторно удаљеним од жаришта властите културе. "Српску мрежу", назив који тренутно користи низ појединачних комуникационих пројеката, треба ауторски заштитити као бренд и неку врсту скупа свих сајтова на српском језику, чиме се овај дифузан појам деглобализовао.

Поред тога, потребно је:

- идентификовање и прикупљање података ради израде база података (организација у дијаспори, научника, уметника, спортиста, политичара, бизнисмена, медија);

- подстицање међусобног умрежавања припадника дијаспоре, по струкама и са одговарајућим струкама у Републици Србији;
- успостављање "онлајн" базе институција у дијаспори;
- креирање "алатки" за идентификовање потреба дијаспоре, омогућити дијаспори да се повеже са државним институцијама у Републици Србији;
- да у свим посетама страним државама сви српски званичници у својим агендама имају за обавезу и сусрет са дијаспором;
- пружање институционалне, едукативно-информативне и пројектне подршке дијаспори при аплицирању за фондове локалних заједница везаних за мањинска права, мултикултуралност, интеграцију, родну равноправност итд;
- континуирано праћење, модернизација и редефинисање могућих модела сарадње матичне државе и дијаспоре;
- успостављање ефикасне комуникације са институцијама земље у којој живе припадници дијаспоре, како би се стално побољшавао статус у земљи домаћину;
- да спортисти пореклом из Републике Србије који живе у дијаспори буду веома важан фактор за постизање боље интегрисаности припадника дијаспоре у домицилним државама;
- да се, у циљу очувања српског културног наслеђа, у дијаспори и у региону, ради на обједињавању информација о црквама, задужбинама, родним кућама и другим објектима који су од значаја за нашу науку, културу и уметност;

Министарство културе ће у оквиру своје надлежности, а преко својих институција, и даље континуирано вршити истраживање, очување и коришћење добара од посебног

значаја за културу и историју српског народа, која се налазе ван територије Републике Србије.

Боља искоришћеност капацитета наше дијаспоре и Срба у региону у подстицању економског и привредног развоја Републике Србије

Мере које би требало предузети:

- у сарадњи са надлежним министарствима створити нормативну основу и амбијент који ће бити адекватан за инвеститоре из дијаспоре, пре свега кроз континуирану активност свих државних органа на враћању поверења дијаспоре у финансијске институције у Републици Србији. Страним инвеститорима обезбедити једноставно, препознатљиво и ефикасно пословно окружење. Под тим подразумевамо политичку стабилност, привредну стабилност (постепени раст запослености, малу инфлацију и постепени раст животног стандарда), правну сигурност (независно и ефикасно правосуђе);
- побољшање услова за трансфер новца и стварање амбијента који ће бити погодан за привлачење девизних дознака у финансијски систем матичне државе, анимирањем пословних банака да се олакша трансфер девизних дознака из иностранства кроз подстицање јефтинијег, бржег и сигурнијег начина достављања девизних дознака и подстицање коришћења нових банкарских производа од стране прималаца девизних дознака (као што су на пример кредитне картице и други банкарски производи) као и побољшање увида у финансијске услуге које се врше у Републици Србији. Подразумева се да стварање правног оквира за трансфер новца мора бити потпуно хармонизован са законодавством земаља из којих се врши трансфер новца и који ће га олакшати;
- једном годишње организовати у Републици Србији сусрете привредника из дијаспоре и матичне државе, нешто попут бизнис форума или сајмова српског бизниса;

- припремање комплетне понуде пројеката за развој јединица локалне самоуправе ради представљања инвеститорима из дијаспоре;
- стимулативне мере за свако новостворено радно место у виду пореског ослобођења од пореза на доходак грађана за првих пет година;
- за предузетнике повратнике пореско ослобођење на добит предузећа у трајању од пет година од дана када региструје своје предузеће или радњу.

Боља искоришћеност капацитета наше дијаспоре и Срба у региону у јачању научног, технолошког, културног, просветног, спортског и другог развоја земље

Мере које би требало предузети:

- мотивисати српске професоре из расејања да предају на универзитетима у Републици Србији;
- мотивисати српске научнике у дијаспори да много активније раде за своју матичну државу;
- у сарадњи са ресорним министарствима и другим институцијама радити на изради плана за коришћење знања и вештина на даљину високообразоване радне снаге која је отишла из Републике Србије.

Подршка дијаспоре у интегративним процесима Републике Србије, пре свега кроз припрему за улазак у Европску унију, помоћ при укључивању у европске интеграције, али и у развијању бољих однос у региону

Мере које би требало предузети:

- подржавати и инсистирати на учешћу представника дијаспоре у политичком животу домицилне државе, као и заступљеност у телима која се баве питањима странаца;
- покренути кампању за анимирање дијаспоре за њихово активно учешће у процесу прикључивање Републике

Србије Европској унији. Не треба губити из вида да, док Република Србија улаже велике напоре да се придружи Европској унији један велики део српског народа је већ тамо. Подизање капацитета српских организација у дијаспори, конкретно у земљама Европске уније до нивоа организовања мреже од милион људи ради подношења Европском парламенту захтева да Република Србија буде примљена у Европску унију. Перманентни семинари и радионице треба да буду усмерени на подизање капацитета организација српске дијаспоре и њиховог упознавањима са модерним системима управљања и рада организација цивилног друштва;

- српска дијаспора треба да избегне замку изолованости и отуђености у европским друштвима, поготово изолацију из политичког живота. Недостатак интеграције имигрантских заједница у образовни систем, тржиште рада и уопште у политичке процесе карактеристика је већине заједница имиграната у земљама Европске уније. А управо те заједнице могу бити и јесу спона између држава, народа и култура. Истовремено и важни агенси креирања и реализације подршке чланству Републике Србије у земљама чланицама Европске уније;

Побољшање угледа Републике Србије:

Мере које би требало предузети:

- израдити стратешки документ који ће свеобухватно дефинисати начин побољшање угледа Републике Србије у свету;
- спровести истраживање "како нас други виде" које би требало да обухвати ставове и мишљења опште популације о Републици Србији, које би се односило на различите сегменте, али, у складу са могућностима, требало и да обезбеди увид у ставове појединих циљних група које би биле унапред дефинисане (код неких питања важније је шта мисли одређена категорија, као што су нпр. доносиоци одлука, него цела популација поједине земље);

- извршити озбиљну анализу садржаја писања страних медија о Републици Србији ради добијања смерница неопходних за даљи рад на унапређењу угледа Републике Србије у овим земљама;
- организације из дијаспоре би свакако требало укључити у консултативни процес односно консултовати - шта они виде као највеће проблеме везане за углед Републике Србије у тој земљи, шта је до сада урађено да се то промени, који су њихови предлози за унапређење постојеће слике о Републици Србији. Слањем одговарајућих упитника, сакупљањем и анализом података преглед стања по земљама би додатно био употпуњен;
- утицај дијаспоре на јавност у домицилним земљама, кроз промотивне активности везане за Републику Србију у оквиру социјалних мрежа (*Facebook, Youtube, Twitter*), блогови, подкастови итд. може бити веома значајан и свакако захтева детаљну анализу и конкретне предлоге.

МЕРЕ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉА

Очување националног идентитета

Подизање капацитета, степена организованости и модернизација организација дијаспоре ради коришћења програма. Такође, поред европског нивоа, користити и иницијативе и програме на националном, регионалном и локалном нивоу који могу допринети бољој интеграцији у европска друштва али и бољој промоцији српске културе и државе.

Српски идентитет, историја, култура, традиција, језик и остале посебности свакако имају своје место у европској баштини. Држављанима Републике Србије у земљама чланицама Европске уније треба омогућити (или их оспособити), уз ангажовање и помоћ матичне државе, да на модеран и активан начин допринесу њиховој промоцији, видљивости и очувању,

али и прожимању са другим европским народима и културама.

Организације у дијаспори широм света треба да користе државне симболе Републике Србије: грб, заставу и химну.

Држава Србија би требало да помогне у одржавању постојећих и формирању нових одељења и школа у оквиру Српске Православне Цркве, где би се уз већ постојећу верску наставу, спроводио јединствен стандард образовања деце наших емиграната дефинисаном у стратешком документу Министарства за дијаспору, Министарства просвете, Министарства културе и Министарства вера.

Један од начина да се побољша и осавремени учење српског језика у дијаспори је израда интерактивног веб портала. Међу најважнијим предностима су: општа приступачност за све кориснике, неодсуствовање од редовне школе, непостојање цикличних периода учења. Предност је у томе што темпо усвајања знања може да буде индивидуалан, јер не подлеже ни временским ни другим ограничењима. Идеја овог програма је да деци понуди садржајан, занимљив и едукативни садржај који би младе из дијаспоре трајно везао за вредности наше културе и језика. На веб порталу ће се наћи различити дидактички садржаји, граматички приручници, интерактивне вежбе, гласовне вежбе, тестови, квизови, водичи, специјално опремљени аудио речници.

Министарство за дијаспору, Министарство просвете, Министарство науке и Министарство вера морају посебну пажњу обратити на унапређење рада образовних програма у дијаспори проширењем капацитета и унапређењем наставних садржаја и изнаћи моделе за стипендирање даровитих и талентованих ученика и студената.

IV. ПРОЈЕКЦИЈА ОЧУВАЊА И ЈАЧАЊА ОДНОСА МАТИЧНЕ ДРЖАВЕ И СРБА У РЕГИОНУ

ОПШТИ ДЕО ПРОЈЕКЦИЈЕ ОЧУВАЊА И ЈАЧАЊА ОДНОСА МАТИЧНЕ ДРЖАВЕ И СРБА У РЕГИОНУ

Српски народ је вековима живео на просторима Балкана и Средње Европе. Српски народ је 1992. године изгубио државу у којој је током већег дела 20. века живео, макар формално, политички, економски и културно уједињен. Југословенска држава настала је као плод великог политичког, економског и ратног напора који је дугорочно одредио судбину народа Републике Србије. Српски народ у југословенским државама није доживео пуну интеграцију и политичку еманципацију. Активном националном политиком према српском народу у региону, данас, Република Србија жели да очува његову културну разноликост и идентитет, да подстакне његову регионалну различитост признајући и потврђујући тиме раније признате политичке границе. Република Србија жели да током процеса приближавања Европској унији и у деценијама које ће уследити не занемари питање статуса српског народа у региону, већ, напротив, да управо у том раздобљу буду афирмисана политичка и просветна права српског народа, као показатељ европског јединства. Република Србија је уверена да ће поред подстицаја разноликости становништва суседних држава, какво и сама негује унутар сопствених државних граница, њена политика према српском народу у региону допринети економском и демократском развоју свих ових држава.

Активном и одговорном политиком усмереном на очување идентитета српског народа кроз позитивну афирмацију различитости, Република Србија доприноси развоју културног и етничког дијалога, те јачању европских вредности и еманципацији европског духа у региону.

Република Србија је мала држава и њени су интереси пре свега везани за регион Балкана. Логично је да би основа њене спољне политике требао да буде управо њен народ који је стицајем историјских околности остао изван заједничке државе. Српско становништво у региону могло би уз активну

политику Републике Србије бити протагониста добрих односа и гарант политичког заједништва балканских држава.

Циљ државне политике према Србима у региону пре свега треба да буде очување становништва у областима у којима српски народ живи, а била су поприште ратова, економског пропадања, исељавања. Република Србија жели стабилност у региону, умањивање екстремизма у суседним државама и у свом политичком животу. Републици Србији је неопходна већа унутрашња интеграција њеног грађанства, неопходан јој је сталан демографски прилив (и размена) становника из крајева изван њене државне територије, који је током протекла два столећа био непрекидан. Република Србија жели да очува културну разноликост свога народа како би тиме допринела очувању своје самобитности као дела укупног европског идентитета. У ту сврху, неопходно је да се Србима у региону омогући остварење пуних људских, колективних политичких, економских, социјалних и верских права. Политика Републике Србија према српском народу у региону мора бити модерна и усклађена са највишим европским и регионалним стандардима и најбољим традицијама.

Република Србија треба да изједначи своја финансијска улагања у Србе у региону и националне мањине на својој територији. Само тако ће на прави и истински начин омогућити развој различитости и разноликости на својој територији и у региону. Политика према Србима у региону не може бити успешно вођена само од стране једног министарства. Зато је потребно да, с обзиром на значај и историју овог питања, оно постане један од приоритета политике следећих министарстава: Министарства спољних послова, Министарства за дијаспору, Министарства просвете, Министарства културе, Министарства економије и регионалног развоја и Министарства вера.

Циљеви политике према Србима у региону морају бити уважени у конципирању осталих политика државе Србије. Економска политика Републике Србије у региону требало би да се темељи на стварању економских услова и оправданим улагањима у циљу подизања животног стандарда и економске моћи области у којима Срби живе.

ПОСЕБНИ ДЕО ПРОЈЕКЦИЈЕ ОЧУВАЊА И ЈАЧАЊА ОДНОСА МАТИЧНЕ ДРЖАВЕ И СРБА У РЕГИОНУ

Увод

Стратегија државне политике према српском народу у региону требало би да буде спровођена у континуитету, средствима која одговарају могућностима државе и саображена пракси развијених држава и суседа. Политика Републике Србије према српском народу у региону мора бити један од основних стубова наше спољне и значајан сегмент просветне и културне политике. Под термином "регион" подразумева се област Југоисточне Европе (шира од граница Балканског полуострва) у којој српски народ живи као аутохтоно становништво од времена досељавања и ступања на историјску позорницу. Реч је о становништву које живи изван територија данашње Републике Србије у границама Босне и Херцеговине (Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине), Црне Горе, Републике Хрватске, Републике Македоније, Републике Словеније, Републике Мађарске, Републике Албаније и Румуније. Политика према српском становништву у свакој од ових држава захтева посебан политички и економски приступ.

Специфични циљеви

Република Српска (БиХ)

Република Српска би требало да представља најважнију област интереса и један од државних и националних спољнополитичких приоритета Републике Србије. Више од половине српског становништва у региону (изван граница Републике Србије) живи у Републици Српској, а грађани Републике Србије пореклом из Републике Српске броје стотине хиљада. Уз залагање за доследно спровођење Дејтонског споразума, неопходно је помоћи и подстаћи напредак Републике Српске и њених институција. Министарство спољних послова требало би да на сваки начин дипломатски подржи напоре за опстанак Републике Српске и у заштиту узме њена права пред ЕУ, САД, СЕ, ОЕБС и УН. Неопходно је да надлежна министарства омогуће да сви грађани Републике Српске који то желе добију и српско држављанство.

Министарство економије и регионалног развоја требало би да подстиче улагања у областима Републике Српске, посебно у зонама са малим прираштајем (Херцеговина, Подриње, Мањача) и зонама од великог стратешког значаја (Брчко, Посавина, долина Уне).

Министарство просвете требало би да настави са процесом обједињавања двају просветних система.

Министарство омладине и спорта са Министарством за породицу, омладину и спорт Републике Српске у фебруару 2010. године потписало је Протокол о сарадњи у области спорта и омладинске политике, те треба активно наставити са применом тог протокола.

Министарство културе треба да посвети дужну пажњу унапређењу културе српског народа у Републици Српској и њеном повезивању са матичном државом.

Министарство вера требало би да настави финансирање и бригу о свештенству и монаштву ради њихове духовне мисије у функцији очувања националног идентитета, пружање помоћи

верским, културним и образовним установама, издавачким пројектима, радио и ТВ станицама и обнови и санацији сакралних објеката (обнова сакралног наслеђа српског народа).

Федерација Босне и Херцеговине (БиХ)

Република Србија требало би да се бави питањем положаја српског народа у Федерацији Босне и Херцеговине, имајући у виду да су Срби успостављени у Федерацији Босне и Херцеговине као конститутивни народ у овом ентитету, али и да је њихов положај неповољнији од положаја Бошњака и Хрвата у Републици Српској. Надлежна министарства Републике Србије требало би да редовним активностима помогну повратак и економски опстанак српског народа у Босни и Херцеговини. Посебно је важна помоћ у култури и просвети. Потребна је и помоћ развоју цивилног друштва, невладиног сектора, правног саветовања, рада у државној управи и локалној самоуправи како би се припадници српског народа обучили како и на који начин могу остварити своја права.

Република Србија даје подршку:

- реституцији одузете имовине грађанима српске националности, српским удружењима и институцијама (банке, штедионице, културно- просветна друштва), као и Српској Православној Цркви;
- обнови сакралног наслеђа српског народа;
- развоју просветне области и Српске православне цркве (богословије, гимназије, основне школе, обданишта, итд).

Министарство вера требало би да настави финансирање и бригу о свештенству и монаштву ради њихове духовне мисије у функцији очувања националног идентитета, пружање помоћи верским, културним и образовним установама, издавачким пројектима, радио и ТВ станицама и обнови и санацији сакралних објеката (обнова сакралног наслеђа српског народа).

Република Хрватска

Поред заједничког деловања министарстава задужених за спровођење стратегије према Србима у региону, политика према Србима у Републици Хрватској захтева посебан

приступ. Уз настојање да се позитивним приступом смањи анимозитет између Срба и већинског народа, Република Србија мора да посвети велику пажњу повратку и опстанку српског народа у областима Крајине, Славоније и Барање као и културном, економском и политичком животу народа у другим крајевима Хрватске а посебно у великим градовима. Од посебне важности је повраћај станарских права, питање неисплаћених пензија, као и економске инвестиције у крајеве где живи српски народ.

Република Србија даје подршку:

- реституцији одузете имовине грађанима српске националности, српским удружењима и институцијама (банке, штедионице, културно-просветна друштва), као и Српској православној цркви;
- обнови сакралног наслеђа српског народа;
- развоју просветне области и Српске православне цркве (богословије, гимназије, основне школе, обданишта, итд).

Министарство вера требало би да настави финансирање и бригу о свештенству и монаштву ради њихове духовне мисије у функцији очувања националног идентитета, пружање помоћи верским, културним и образовним установама, издавачким пројектима, радио и ТВ станицама и обнови и санацији сакралних објеката (обнова сакралног наслеђа српског народа).

Црна Гора

Република Србија требало би да после Босне и Херцеговине стави Црну Гору у средиште своје спољне и регионалне политике. Имајући у виду вишевековне историјске и цивилизацијске нераскидиве везе две државе и народа, важно је обезбедити српском народу равноправност и праведну заступљеност у државним установама, државној управи и локалној самоуправи. Неопходно је дати држављанство свим припадницима српског народа који то желе. Континуирана улагања у политичку, економску и културну еманципацију и развој српског народа од посебне су важности. Посебно је неопходно системски уредити и гарантовати стечено право на

школовање на српском језику. Српски језик се не везује само за Србе у Црној Гори, него и за велики број Црногораца који и даље свој језик зову традиционалним, српским именом.

Република Србија даје подршку:

- реституцији одузете имовине грађанима српске националности, српским удружењима и институцијама (банке, штедионице, културно-просветна друштва), као и Српској православној цркви;
- обнови сакралног наслеђа српског народа;
- развоју просветне области и Српске православне цркве (богословије, гимназије, основне школе, обданишта, итд.).

Министарство вера требало би да настави финансирање и бригу о свештенству и монаштву ради њихове духовне мисије у функцији очувања националног идентитета, пружање помоћи верским, културним и образовним установама, издавачким пројектима, радио и ТВ станицама и обнови и санацији сакралних објеката (обнова сакралног наслеђа српског народа).

Република Македонија

Српски народ у Републици Македонији ужива статус националне мањине. Ипак, његова права нису у потпуности остварена, јер Република Македонија не испуњава све обавезе, посебно материјалне, према македонским Србима какве Република Србија остварује према малобројнијим Македонцима у Србији. Срби у Македонији немају пуна верска права, будући да је држава, штитећи канонски непризнату Македонску православну цркву, забранила деловање Српске православне цркве на територији Републике Македоније. Зато су редовна улагања у политичку, економску и културну еманципацију и развој српског народа од посебне важности за опстанак и напредак српског народа у Републици Македонији.

Република Словенија

Српски народ је најбројнија мањинска национална заједница у Републици Словенији. Ипак, иако у овој републици у области Беле Крајине постоји српско староседелачко становништво, Србима није одобрен статус националне мањине, парламентарна заступљеност и сва права која из тога проистичу. Потребно је да Влада, у складу са својим могућностима и бројем српског народа у Републици Словенији, предузме све неопходне кораке како би водила трајну и успешну политику у циљу његовог одржања и напретка.

Република Албанија

Српски народ у Републици Албанији тек је недавно добио статус националне мањине и потребно је уложити велики напор ка подстицању изјашњавања о њиховом националном и верском идентитету. Редовна и дугорочна улагања у политичку, економску и културну еманципацију српског народа од посебне су важности. Трајна политика и занимање српске државе засигурно би помогло афирмацију и опстанак остатака српског народа у овој држави слабих традиција толеранције и мултиетничности.

Румунија

Статус српског народа у Румунији је задовољавајући али је потребна још активнија политика Републике Србије како би малобројни српски народ у пограничним жупанијама успео да се одржи и напредује. Посебан нагласак треба ставити на просветну политику у циљу јачања вишег и високог образовања на српском језику, и на економску политику са циљем јачег економског повезивања пограничних области. И поред наклоности пријатељске Румуније, велику пажњу треба посветити спречавању постепене асимилације српског народа у Румунији.

Статус српског народа у Републици Мађарској је усклађен са међународним стандардима и равноправан са осталим националним мањинама. Ипак, тај статус није на нивоу као статус националних мањина у Републици Србији. Мађарски парламент се оглушује о уставну обавезу да мањинама обезбеди обавезну заступљеност у својим редовима. Финансирање српских установа и пројеката из културе и просвете је неуједначено и несигурно. Потребно је јачање просветне политике са првенственим нагласком на учење српског језика. Посебно треба приступити проблемима ниског прираштаја и постепене асимилације српске заједнице у Мађарској. Будући да је највећи део српске популације високо образован и сходно томе добро позициониран у привредним структурама, пожељно је у томе сагледати један од економских потенцијала. Потребно је да Влада у складу са својим могућностима и бројем припадника српског народа у Републици Мађарској, предузме све неопходне кораке како би водила трајну и успешну политику у циљу његовог одржања и напретка.

СТАНДАРДИ

Затечени стандарди

Са изузетком Румуније и делимично Босне и Херцеговине, у осталих шест држава региона нису у потпуности испуњени међународни стандарди заштите права српског народа. За остваривање права српског народа у региону Република Србија треба да уложи значајна дипломатска и финансијска средства.

Обећани стандарди

Српском народу у Босни и Херцеговини Дејтонским споразумом и Уставом Босне и Херцеговине гарантована је равноправност, односно конститутивност. У Републици Хрватској је српском народу обећан сигуран повратак. У Републици Словенији српској националној заједници је ускраћено право на статус националне мањине за које испуњава услове. У Црној Гори је српском народу ускраћена

пропорционална заступљеност у установама, просветна, културна, економска права и колективни статус. У Републици Македонији српском народу је ускраћено право слободе вероисповести и стабилно финансирање својих организација. У Републици Албанији српски народ тек почиње да ужива права националне мањине пошто је подвргнут убрзаној асимилацији за време 98. година постојања албанске националне државе. У Републици Мађарској Срби не уживају загарантована уставна права, а пре свега, право на загарантовано представљање у парламенту и стабилно финансирање својих установа и медија.

Жељени стандарди

Републици Србији је у интересу да српски народ у Босни и Херцеговини очува свој ентитет. Пуна национална, просветна, економска и културна права у осталим државама биће остварена не само захваљујући чињеници да су њихове владе прихватиле ове стандарде, већ и захваљујући спремности Републике Србије да наступи као партнер и суфинансијер заједничких пројеката.

ЕЛЕМЕНТИ ДРЖАВНЕ СТРАТЕГИЈЕ ПРЕМА СРПСКОМ НАРОДУ У РЕГИОНУ

Установе

Министарство спољних послова требало би да прилагоди мрежу дипломатско - конзуларних представништава новопротеклом приоритету спољне политике, дакле активној политици према Србима у региону. Зато је неопходно успоставити што већи број дипломатско - конзуларних представништава у областима насељеним српским народом. Поред надлежних министарстава, политиком стварања услова и средстава предвиђених за одржање и унапређење слобода, статуса, политике, економије, просвете, културе и верског идентитета српског народа у региону бавиће се прилагођена дипломатско-конзуларна мрежа и националне установе, као што је "Матица српска".

Програми

Република Србија требало би да, ради очувања становништва и одржања стабилности унутар својих граница и јединства у региону, улаже извесна средства у политичке, економске и просветно-културне програме посвећене Србима у региону. Од држава у којима српски народ живи потребно је захтевати да изврше све раније прихваћене обавезе, као и да уравнотеже своја финансијска издвајања за српску заједницу са давањима која Република Србија издваја за националне мањине које живе у њеним границама (посебно ако су у питању припадници народа коме су оне матичне државе).

Средства

Средства која Република Србија издваја за српски народ у региону у наредном периоду треба да буду повећана у односу на висину средстава које је држава до сада издвајала. Разлози за улагање нису само засновани на националној солидарности. Досељеници из редова српског народа из региона данас живе на територији Републике Србије, плаћајући порезе и значајно доприносе државном буџету. Коначно, овим улагањима српски народ ће се одржати, Република Србија ће имати нове изворе становништва, национални радикализам ће бити нижи, а напетости са суседима мање.

Краткорочни циљеви

Краткорочни циљ Републике Србије је да оствари сталну, одрживу и делотворну политику према Србима у региону. Такође, за кратко време могуће је зауставити опадање броја српског народа у региону, као и спречити даље угрожавање садашњег статуса који српски народ ужива у матичним државама.

Средњорочни циљеви

Кључни циљ је позиционирање Републике Србије у региону и максимални степен заштите права припадника српског народа уз активну политику развоја добросуседских односа.

V. ПРАЋЕЊЕ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ СТРАТЕГИЈЕ

Имплементацију стратегије прати Министарство за дијаспору у сарадњи са другим надлежним министарствима, Скупштином дијаспоре и Срба у региону, Саветом за односе са Србима у региону и Саветом за дијаспору.

Праћење спровођења ове стратегије ће се спроводити у циљу уочавања напретка у реализацији предвиђених мера, повећања њене ефикасности и рационалног коришћења ресурса.

Оцењивање (евалуација) ове стратегије вршиће се сваке године на заседању Скупштине дијаспоре и Срба у региону. На основу препорука евалуатора, дакле свих оних субјеката који прате имплементацију стратегије, ова стратегија ће се ревидирати у циљу унапређења њене релевантности, ефикасности, утицаја и одрживости ако буде потребно.

VI. СРЕДСТВА

Спровођење Стратегије мора се што више ослањати на бољу искоришћеност постојећих ресурса. Средства за спровођење ове стратегије највећим делом се већ обезбеђују у буџету за редовне активности министарстава. Предложене реформе финансирања тичу се, пре свега, успостављања координације између ресорних министарстава приликом израде годишњих програма рада и финансијских планова, који претходе састављању Меморандума о буџету, са пројекцијама за наредне две фискалне године и самих годишњих закона о буџету Републике Србије. Ово је неопходно због различитих ресурса који се у свом раду сусрећу са питањима из области очувања и јачања односа матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону, ради неопходне реализације заједничких пројеката из наведене хетерогене области.

VII. АКЦИОНИ ПЛАН

Влада ће на период од две године доносити акциони план за спровођење ове стратегије. Акциони план за спровођење ове стратегије за 2011. и 2012. годину, донеће Влада, у року од 90 дана од дана ступања на снагу ове стратегије.

МИНИСТАРСТВО ВЕРА И ДИЈАСПОРЕ
Васе Чарапића 20, 11000 Београд
тел: +381 11 3202 900 факс: +381 11 2636 815
www.mvd.gov.rs info@mvd.gov.rs